

України, а також визначитися щодо можливості забезпечення участі особи під час судового провадження за станом здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шаренко С.Л. Кримінально-процесуальні проблеми застосування примусових заходів медичного характеру : [монографія] / С.Л. Шаренко. – Х.: Право, 2002. – 208 с.
2. Дердюк Б.М. Провадження щодо неосудних і обмежено осудних осіб у судах першої інстанції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Б.М. Дердюк. – О., 2015. – 20 с.
3. Лапкін А.В. Кримінальне переслідування – перспективна функція прокуратури України / А.В. Лапкін // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2011. – № 1. – С. 52–57.
4. Смирнова-Бартенева В.В. Защита прокурором прав невменяемых лиц в досудебном уголовном производстве / В.В. Смирнова-Бартенева // Закон и жизнь. – 2015. – № 6/3. – С. 118–122.
5. Звіт про роботу прокурора за 12 місяців 2014 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>. – Заголовок з екрана.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О.М. Бандурка,

Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 768 с.

7. Торбас О.О. Форми закінчення досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р. : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / О.О. Торбас. – О., 2015. – 20 с.
8. Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування. – [Електронний ресурс]: постанова пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. № 7. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/BDE63B0E2EDD9975C3256FC00030EF55?OpenDocument>. – Заголовок з екрана.
9. Смирнова-Бартенева В.В. Особливості прокурорського нагляду за додержанням законів при проведенні судово-психіатричної експертизи / В.В. Смирнова-Бартенева // Право і суспільство. – 2015. – № 5 (ч. 2). – С. 183–188.
10. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Т. 1: Загальна частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. – Х.: Право, 2013. – 376 с.
11. Торбас О.О. Загальна характеристика застосування примусових заходів медичного характеру за чинним КПК України / О.О. Торбас // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. / Серія: Юриспруденція. – 2013. – № 6–2 (том 2). – С. 132–136.

УДК 347.971.99

ЗНАЧЕННЯ ДІАЛОГУ У ФОРМУВАННІ ЕФЕКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

Хотинська-Нор О.З., к. ю. н.,
доцент, науковий консультант

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ

Стаття присвячена дослідженню ролі та значення діалогу у формуванні ефективної стратегії реформування судової системи. Автор диференціює суб'єктів такого діалогу та можливі форми їх участі в ньому, акцентуючи увагу на тому, що має місце політико-владна комунікація, центральною фігурою якої виступає державна влада в особі відповідних органів. Зважаючи на зростаючу роль мас-медіа у політичних процесах, аргументується необхідність партнерства державної влади зі ЗМІ у ході розробки стратегії судової реформи.

Ключові слова: *судова система, судова реформа, реформування судової системи, комунікація, діалог, ЗМІ.*

Статья посвящена исследованию роли и значения диалога в формировании эффективной стратегии реформирования судебной системы. Автор дифференцирует субъектов такого диалога и возможные формы их участия в нем, акцентируя внимание на том, что имеет место политико-властная коммуникация, центральной фигурой в которой выступает государственная власть в лице соответствующих органов. Принимая во внимание роль масс-медиа в политических процессах, аргументируется необходимость партнерства государственной власти со СМИ в ходе разработки стратегии судебной реформы.

Ключевые слова: *судебная система, судебная реформа, реформирование судебной системы, коммуникация, диалог, СМИ.*

Khotynska-Nor O.Z. IMPORTANCE OF A DIALOGUE IN FORMING EFFECTIVE STRATEGY OF JUDICIAL REFORM

This article researches role and meaning of a dialogue in formation of an effective strategy of judicial system reform. The author differentiates subjects of this dialogue and possible forms of their participation in it, focusing on a fact that it is a political and authoritative communication, central figure of which is government represented by relevant authorities. Taking into account the increasing role of media in political processes, it is reasoned need for government partnership with mass media during judicial reform elaboration.

Key words: *judicial system, judicial reform, judicial system reform, communication, dialogue, mass media.*

Постановка проблеми. З часів ухвалення Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року Декларації про державний суверенітет України, що, на думку багатьох учених, слід розглядати як зародження українського

конституціоналізму, питання ефективної організації судової системи держави постійно перебуває у полі зору правової спільноти, оскільки є запорукою дієвого захисту прав та інтересів осіб, як невід'ємної складової

правової держави, в якій людина визнається найвищою соціальною цінністю. У 1993 році Європейський суд із прав людини, розвиваючи положення пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, у своєму рішенні «Добертен проти Франції» наголосив, що держави-учасниці Ради Європи повинні організувати свою судову систему в такий спосіб, щоб їх суди і трибунали виконували кожен свою функцію, притаманну їм [1].

Сьогодні упевнено можна стверджувати, що сучасна судова система (судова влада) України у значній мірі є результатом реформ – цілеспрямованих заходів різного масштабу та характеру, що реалізовувались за певним планом. Саме тому судова реформа в Україні є однією з найактуальніших тем для дискурсу сучасного політикуму, а практичні аспекти її реалізації є предметом досліджень багатьох відомих науковців та практиків. Такий інтерес цілком зрозумілий, зважаючи на сферу реформування та соціальну значимість будь-яких змін (як позитивних, так і негативних) у царині легітимного захисту прав, свобод та законних інтересів осіб.

Ступінь розробленості проблеми. Серед наукового доробку з обраної тематики можна виділити праці таких учених, як В.Д. Бринцев, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, В.В. Долежан, Р.О. Куйбіда, І.Б. Коліушко, В.Т. Маляренко, Л.М. Москвич, І.В. Назаров, В.Т. Нор, С.Ю. Обрусна, М.А. Погорельський, Д.М. Притика, В.В. Сердюк та інші.

Однак на даний час існує потреба теоретичної розробки питання методології реформування судової системи України та формування цілісної доктрини судової реформи. Її невід'ємною складовою є проблема формування та вибору оптимальної стратегії реформування судової системи, яка, серед іншого, є визначальною умовою успіху в досягненні поставлених цілей.

У загальному вигляді під стратегією прийнято розуміти загальний план дій, що охоплює тривалий період часу, спосіб досягнення цілей. Завданням стратегії є ефективне використання ресурсів для досягнення основної мети. Особливо необхідною вона стає у разі обмеженості наявних ресурсів, що вкрай актуально для сучасної України.

Формування ефективної стратегії запроваджуваних у судову систему змін вимагає врахування багатьох факторів, істотними серед яких є правильно визначені цілі, прогностична компетенція розробників стратегії реформування, темп запровадження змін. Однак не менш важливе місце у цьому переліку належить комунікації та конструктивному діалогу як її форми, що дозволяє врахувати думку широкого кола осіб, а також популяризувати необхідні у судовій системі перетворення.

Відтак, **метою** цієї статті є викладення авторського погляду на роль та значення діалогу як форми комунікації у формуванні ефективної стратегії реформування судової системи.

Виклад основного матеріалу. Отже, ефективна стратегія судової реформи повинна передбачати організацію діалогу між представниками різних соціальних груп для

пошуку рішень, найбільш близьких до консенсусу.

Здавалося б, на перший погляд, це простий і зрозумілий посил. Однак за своїм змістовним навантаженням він передбачає складну та емку конструкцію правовідносин між представниками різних сфер діяльності.

Центральною фігурою у цій конструкції є державна влада в особі відповідних органів – як ініціатор, розробник та реалізатор судової реформи. Тому на ній лежить відповідальність за належну організацію діалогу та комунікацію, що сприятимуть вибору оптимальної стратегії реформування судової системи. Відсутність ініціативи з боку державної влади означатиме небажання пошуку компромісів та прагнення втілити в судовій системі власні меркантильні інтереси.

Діалог же у цьому випадку виступатиме формою участі громадянського суспільства у політичному процесі прийняття рішень. Так, за визначенням Кодексу належної практики громадської участі у процесі прийняття рішень, прийнятому в жовтні 2009 р. Конференцією міжнародних неурядових організацій, за ступенем інтенсивності у процесі прийняття рішень діалог є третім рівнем громадянської участі та розглядається як надзвичайно цінний метод, що являє собою двостороннє обговорення певної сфери спільних інтересів (діалог взаємодії) або обговорення широкого політичного порядку денного (широкий діалог). Форми діалогу можуть бути різними – від відкритих слухань до регулярних чи спеціально скликаних засідань [2].

Що ж до комунікації, то в даному випадку під нею ми розуміємо процес пошуку порозуміння та згоди, а отже, досягнення результату [3, с. 8]. Зважаючи на сферу та суб'єктів реформування, за своєю суттю має місце політико-владна комунікація.

Коло суб'єктів, залучення яких потребує конструктивний діалог щодо формування стратегії судової реформи, може бути диференційовано. Наприклад, фахівці виділяють декілька активних суб'єктів політико-владної комунікації:

- сама політична сфера суспільства: держава і всі її інститути, що повинні інформувати суспільство про свої дії для того, щоб останнє схвалило і визнало їх легітимні;
- недержавні установи, політичні партії, громадські організації та об'єднання; юридичні особи і, звичайно, громадяни;
- засоби масової інформації, в яких порушуються й обговорюються питання державної політики, які впливають і на суспільство в цілому, і на політичну сферу [4].

Для цілей нашої статті, враховуючи потенційний внесок у розробку стратегії судової реформи, зазначену класифікацію суб'єктів комунікації доцільно конкретизувати таким чином:

1. Органи державної влади:
 - суб'єкти судової системи;
 - органи виконавчої влади (наприклад, Міністерство юстиції України).
2. Недержавні інституції:
 - наукові установи та науковці;
 - громадські організації;

- міжнародні установи, фонди;
- громадяни.

3. Засоби масової інформації.

Домінуюча роль у цій градації відводиться суб'єктам судової системи та науковцям. Перші мають право відстоювати свої інтереси та бути почутими представниками законодавчої та виконавчої влади. У такому випадку матиме місце таке явище, як лобіювання. Як зазначають автори науково-практичного посібника «Комунікації судової влади», заперечувати можливість судової влади лобіювати свої інтереси в органах законодавчої і виконавчої влади означало б відмовити судовій владі реалізувати надане демократією право [3, с. 89]. Підтримуючи цю тезу, зауважимо, що обстоювання власних інтересів представниками судової влади саме в процесі обговорення кола питань реформування судової системи є цілком доречним, виправданим та взаємно корисним.

Другі – спроможні забезпечити наукове підґрунтя судової реформи. Використання наукового потенціалу дозволить сформувати стратегію реформування судової системи на основі прогресивних тенденцій соціального розвитку та його закономірностей. Як зауважив Г.В. Осіпов, «будь-яка програма, як би привабливо вона не виглядала, не будучи науково обґрунтованою, виявляється у кінцевому рахунку черговою утопією чи соціальним міфом. І тому в результаті може мати такі руйнівні наслідки, про які ніхто і не думав» [5, с. 33].

Загалом діалог широкого кола суб'єктів із державною владою з питань реформування судової системи є ефективним способом впливу на формування стратегії судової реформи та її розвиток. У процесі обміну думками, аргументами на користь своїх позицій досягається консенсус та порозуміння, які є гарантіями досягнення поставлених судовою реформою цілей.

Засобом масової інформації (ЗМІ) у ході формування стратегії судової реформи відводиться особлива функція. Це зумовлено не лише розвитком інформаційного суспільства, а й зростаючою роллю мас-медіа у політичних процесах.

Розповсюджуючи будь-яку інформацію політичного змісту, ЗМІ включаються у процес і результати політико-владної комунікації, сприяючи формуванню суспільної думки з приводу того чи іншого явища та впливаючи у такий спосіб на трансформацію суспільної свідомості. Тому вони здатні забезпечити підтримку суспільством будь-яких політичних ідей та рішень, або ж навпаки – надати їм негативного забарвлення та спричинити супротив їх реалізації.

На думку депутата бундестагу від Соціал-демократичної партії Німеччини Карстена Шнайдера, публічна презентація важливих політичних рішень стала у сучасній Німеччині, мабуть, важливішою, ніж сам їх зміст. Тому, наприклад, одночасно з розробкою якого-небудь законопроекту варто задуматися про можливість його «збуту» на медійному ринку. Перш за все, необхідно вирішити, куди найбільш ефективно розмістити відповідне полі-

тичне повідомлення, щоб здобути визнання та публічне схвалення [6].

Нагадаємо, що судової реформа є політичним рішенням у суспільно значимій сфері, тому її позитивне сприйняття суспільством є вкрай важливим. Громадська підтримка мінімізує супротив опонентів реформи, а отже, підвищить її шанси на успіх.

Саме тому державна влада повинна вживати заходів до популяризації судової реформи шляхом проведення інформаційно-роз'яснювальної кампанії. ЗМІ є найкращим у цьому випадку інструментарієм з ряду причин, які пов'язані з особливостями політичного впливу мас-медіа. Зокрема до таких відносять: непомітність впливу і, як наслідок, менший опір йому (чи навіть його відсутність); глобальність і швидкість розповсюдження; здатність робити об'єктом розгляду будь-яке суспільне чи особисте явище; опосередкування політичної поведінки людей – сучасна людина отримує політичну інформацію найчастіше через ЗМІ та на її основі формує власні судження, робить висновки, які мотивують її дії [7, с. 227].

Крім того, існує ще декілька суттєвих доводів на користь партнерства державної влади та ЗМІ у ході розробки судової реформи.

1. ЗМІ – джерело інформації. Для влади мас-медіа є цінним постачальником потрібної інформації як офіційного, так і неформального характеру; механізмом отримання та оприлюднення актуалізованої інформації; інструментом політичних технологій та засобом масового політичного маніпулювання. Аналітичні огляди, інтерв'ю, статті, результати опитувань тощо з питань функціонування судової системи дозволяють всебічно черпати інформацію різного характеру, що в сукупності дає уявлення про реальний стан речей у сфері судової влади. У свою чергу, ЗМІ озвучують суспільству наміри та демонструють реальні дії влади у цій сфері.

2. ЗМІ – сигнальна структура. За допомогою ЗМІ публічно озвучуються проблеми, що існують у судовій системі, які потребують уваги та втручання влади: наприклад, колізії у законодавстві, його застарілість, невідповідність судової практики, існування перешкод у доступі до правосуддя тощо. Влада ж за допомогою мас-медіа висловлює власні прогнози розвитку судової системи, скеровуючи таким чином правосвідомість громадськості. Найпростішим прикладом цього є висвітлювання ЗМІ законопроектної діяльності з питань функціонування судової системи.

3. ЗМІ – площадка для дискусії суб'єктів діалогу. ЗМІ сприяють взаємодії всіх вищеперахованих суб'єктів комунікації. Вони створюють простір для артикуляції різних суспільних інтересів та позицій, для альтернативних політичних, наукових і громадських ідей, надаючи можливість виражати представникам різних кіл власний погляд на події та їх оцінку. Критика та поради, дискусії та обговорення є необхідним супроводом процесу досягнення компромісу.

4. ЗМІ – суб'єкт координації. ЗМІ узгоджують дії влади з іншими учасниками комунікації, формуючи сприятливі умови для діалогу. Прикладом цього є організація заходів

(круглих столів, конференцій, прес-сніданків тощо), за участю представників законодавчої, виконавчої, судової влади, наукових та міжнародних установ, громадських організацій, під час яких обговорюються актуальні питання діяльності судової влади.

5. ЗМІ – інструмент обґрунтування та оприлюднення політичних рішень (судової реформи). Це надає легітимності політичному процесу в цілому та рішенням стосовно реформування судової системи, зокрема, та формує лояльність населення до влади та підтримку пропонованих у судовій системі новацій.

6. ЗМІ – засіб впливу на владу. За допомогою ЗМІ суспільство має можливість контролювати дії влади в процесі реалізації судової реформи, інформуючи широкий загал про хід її розвитку та надаючи можливості для конструктивної критики.

Наведені аргументи свідчать про необхідність активного залучення ЗМІ до процесу реформування судової системи та формування стратегії судової реформи.

Підсумок зазначеного найкраще відображає цитата з Білої книги з питань європейського управління: «... Демократія залежить від спроможності людей брати участь у публічних дебатах. Для цього вони повинні мати доступ до достовірної інформації... і можливість контролювати політичний процес на різних його етапах» [9].

Висновки. Узагальнюючи вищевикладені міркування щодо ролі діалогу у формуванні стратегії судової реформи, необхідно наголосити, що лише залучення широкого кола

осіб (представників суддівського корпусу, громадськості, науковців, міжнародних організацій, ЗМІ тощо) до обговорення питань реформування вітчизняної судової системи у сукупності з іншими чинниками дозволить сформувати оптимальну траєкторію розвитку процесу реформування судової системи та досягти поставлених цілей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Case of *Dobbertin v. France*. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=00157807#{«itemid»:«001-57807»}>.
2. Міжнародна практика заходів, спрямованих на зміцнення довіри між державою та організаціями громадянського суспільства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/ukraine/75885?download=true>.
3. Логунова М.М. Комунікації судової влади: науково-практичний посібник / М.М. Логунова, М.Г. Лашкіна, П.О. Гвоздик, А.Г. Алексєєв. – К.: АДЕФ-Україна, 2011. – 277 с.
4. Лашкіна М.Г. Нові підходи до комунікації в публічному просторі державного управління / М.Г. Лашкіна // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. 1. – С. 10–18.
5. Осипов Г.В. Реформирование России: итоги и перспективы. / Г.В. Осипов // 3-е изд., испр. и доп., М.: РИЦ ИСПИ РАН. – 1995. – С. 33. – 52 с.
6. Володина М.Н. О роли СМИ в процессе политической коммуникации (на материале немецких масс-медиа) / М.Н. Володина // Политическая лингвистика. – 2010. – № 4. – С. 9–12.
7. Политология: Учебное пособие / Под ред. А.С. Тургаева, А.Е. Хренова. – СПб.: Питер, 2005. – 560 с.
8. Виноградова К.Е. Роль масс-медиа в политической системе общества / К.Е. Виноградова // Журналистский ежегодник. – 2013. – № 2–1. – С. 64–67.
9. *European Governance a White Paper*. COM (2001). 428 final, 25.7.2001. // Commission of European Communities. – Brussels. – [Electronic resource]. – Access of mode : http://aei.pitt.edu/1188/1/european_governance_wp_COM_2001_428.pdf.